

Spisovatel a básník Šumavy

KAREL KLOSTERMANN (1848–1923)

Výstava v Městské knihovně Klatovy
k příležitosti 175. výročí narození
a 100. výročí úmrtí spisovatele.

16. července 2023

Bc. Jana Tomanová
Spisovatel a básník Šumavy
Karel Klostermann (1848–1923)

Vydala Městská knihovna Klatovy k příležitosti 175. výročí narození
a 100. výročí úmrtí Karla Klostermanna.

2023

jazyková korektura Stanislav Reiser, DiS., Mgr. Eva Valečková
grafická úprava Karel Viták
tisk Městská knihovna Klatovy

náklad 175 ks

Karel Klostermann se narodil 13. února 1848 v hornorakouské obci Haag am Hausruck do rodiny lékaře Josefa Klostermanna a Charlotty Hauerové (pocházející ze starého sklářského rodu Abélé) jako nejstarší z deseti sourozenců, kteří se dožili dospělosti. Byl pokřtěn jménem Karel Faustin, které později v části své tvorby používal též jako pseudonym.

Zmínky o Klostermannech sahají až do první poloviny 16. století ke Klášterskému mlýnu v dnešním Rejštejně na řece Otavě. Ve stejnojmenné sklárně v obci Rejštejn se pak příjmení Klostermann vyskytuje až do 20. století.¹

Karel Klostermann zemřel 16. července 1923 ve Štětkni u Strakonic, pochován je v Plzni.

Klostermannovi rodiče

Matka spisovatele, Charlotta, pocházela z rodiny Abélé, díky níž se seznámila s Josefem (Karlovým otcem), poněvadž Josef byl jejich častým hostem. Svatba se konala v květnu 1844. O čtyři roky později se narodil Karel Faustin.

Josef Klostermann promoval na medicíně a svou lékařskou kariéru zakončil v Kašperských Horách. Všude čelil vysoké oblíbenosti (tu ke konci života vnímal už i jako obtěžující) a osobně se znal s Františkem Ladislavem Riegrem. Roku 1875 v 62 letech umírá. O 28 let později (1903) ve věku 81 let zesnula i Karlova matka Karolina (Charlotta).² Karel na své rodiče vždy rád a s úctou vzpomínal, přestože se svým proněmecky smýšlejícím otcem měl v době svých studií názorové rozepře.

1 Karel Klostermann – spisovatel Šumavy = Karl Klostermann – Dichter des Böhmerwaldes: 1848–1923. Sušice: Nakladatelství Dr. Rebstock pro Regionální rozvojovou agenturu Šumava, 2008, str. 6.

2 Karel Klostermann – spisovatel Šumavy = Karl Klostermann – Dichter des Böhmerwaldes: 1848–1923. Sušice: Nakladatelství Dr. Rebstock pro Regionální rozvojovou agenturu Šumava, 2008, str. 7.

V roce 1849 se celá Klostermannova rodina přestěhovala do Sušice a naja si chůvu Sabinu, která se Karlovi stala druhou matkou. V roce 1854 se Josef Klostermann stal panským lékařem knížete Gustava Lamberga v Žichovicích pod Rabím a v roce 1860 lékařem knížete Windischgrätze ve Štěkni u Strakoníc. V těchto místech prožil Karel nejšťastnější chvíle svého dětství. Většinu času trávil v přírodě, u řeky Otavy, u pasáček.

Studia

Karel Klostermann chodil do školy v Nezamyslicích, Stříbrných (Nalžovských) Horách a v roce 1857 začal studovat na gymnáziu v Písku. Tam se mu však příliš nedařilo, a tak v roce 1858 přestoupil na gymnázium v Klatovech (v té době zde český jazyk vyučoval Alois Vojtěch Šmilovský). Po třech letech se do školy v Písku vrátil a v roce 1865 tam úspěšně složil maturitu. Na přání otce pak začal studovat medicínu ve Vídni.³

Vinou finančního strádání na studiích, zdravotní vady (K. K. měl velmi špatný zrak, byl krátkozraký a tento stav se neustále zhoršoval) a především ne příliš silného zájmu o obor, který mu vybral otec, Karel v roce 1870 vysokoškolská studia předčasně ukončil a na dva roky se stal soukromým vychovatelem v rodině hospodářského ředitele Kučery v Žamberku. Zde se intenzivně věnoval studiu cizích jazyků – osvojil si francouzštinu, italštinu, španělštinu, ruštinu, srbochorvatštinu, z části pak angličtinu, polštinu, rumunštinu a novořečtinu.⁴

Vídeň a reálka v Plzni

V roce 1872 se na doporučení žamberského rodáka a vídeňského profesora lékařství Dr. Eduarda Alberta Klostermann stal redaktorem vídeňského časopisu Wanderer, který se zastával českých zájmů (od 90. let se

3 Karel Klostermann – spisovatel Šumavy = Karl Klostermann – Dichter des Böhmerwaldes: 1848–1923. Sušice: Nakladatelství Dr. Rebstöck pro Regionální rozvojovou agenturu Šumava, 2008, str. 9.

4 Karel Klostermann – spisovatel Šumavy = Karl Klostermann – Dichter des Böhmerwaldes: Březník = Pürsling. Sušice: Radovan Rebstöck, 2003, str. 10,11.

v Albertově žamberské vile scházel např. s Tomášem Garrigue Masarykem nebo Františkem Ladislavem Riegrem).

V roce 1873 bylo však vydávání časopisu Wanderer z finančních důvodů zastaveno a Klostermann přijal místo suplenta na německé reálce v Plzni, kde vyučoval francouzštinu a němčinu. V roce 1881 začal užívat titul profesor a působil zde až do roku 1908, přestože mu hrdé hlášení se k českému národu přinášelo na německé reálce mnoho problémů.⁵ Na rozdíl od svého otce se k jeho nelibě hlásil Karel k Čechům rád a veřejně (otec se spíše přikláněl k německé národnosti). Vždy byl zastáncem rovnoprávnosti. Vždy se snažil svou náklonnost k Čechům ospravedlnit. Bylo známo, že nenáviděl každého Čecha, který byl předpojatý vůči Němcům, stejně jako Němce předpojatého vůči Čechům.

Karel Klostermann a manželky

V roce 1875 se Karel Klostermann oženil se slečnou Marií Carmine, dcerou císařského rady a celního správce v Plzni. Ačkoli nežil v žádném blahobytu a musel si ještě přivydělávat soukromým doučováním, nezištně se ujal svého třináctiletého bratra Jakuba, aby mohl studovat na gymnáziu v Plzni (později se stal knězem) a za vlastní též přijal Bedřišku Klostermannovou, dceru po zesnulém bratrovi Františkovi.⁶

V lednu roku 1898 umřela Karlova manželka Marie. Již v červnu se ale Karel opět oženil, a to s paní Betty Juránkovou, vdovou po vlastníkově továrny na kotle a měděné potrubí v Plzni, což Klostermanna až do konce života zbavilo hmotné tísně, a mohl se tak naplno věnovat své literární práci.

5 Karel Klostermann – spisovatel Šumavy = Karl Klostermann – Dichter des Böhmerwaldes: 1848–1923. Sušice: Nakladatelství Dr. Rebstock pro Regionální rozvojovou agenturu Šumava, 2008, str. 11.

6 Karel Klostermann – spisovatel Šumavy = Karl Klostermann – Dichter des Böhmerwaldes: 1848–1923. Sušice: Nakladatelství Dr. Rebstock pro Regionální rozvojovou agenturu Šumava, 2008, str. 12.

Zájmy a neřesti

Kromě výuky a psaní se Karel Klostermann aktivně účastnil spolkové a veřejné činnosti. Dal například podnět k založení Spolku proti týrání zvířat v Plzni a byl jeho dlouholetým předsedou. Za chov králíků získal diplom na Velké výstavě drůbeže, ptactva a domácích zvířat v Plzni.

Klostermannova láska k lidstvu, ke zvířatům a celé živoucí přírodě byla bezmezná. Právě jeho častý pobyt v přírodě jej naučil ji chápat a chránit a většina jeho děl byla zasvěcena právě nespoutané krajině, zejména krajině šumavské.⁷

Až s podivem můžeme z dochovaných materiálů vyčíst, kolik času spisovatel věnoval psaní dopisů svým literárním přátelům. Pozoruhodné jsou i odpovědi na dopisy čtenářů. To celé dohromady by utvořilo samostatnou knihu.

Jeho celoživotní neřestí bylo kouření. Kouřit se naučil již v tercii klatovského gymnázia. Denně mu nestačilo ani čtyřicet cigaret a této náruživosti se nevzdal ani poté, kdy v roce 1916 prodělal těžký zápal plic a v roce 1919 onemocněl rozedmou plic. Kvůli cigaretám prý také málem přišel o svůj román *Suplent*, ve kterém se věnoval mládeži, vychovatelům mládeže a byrokratickému systému v 70. letech. Spisovatel jako obvykle při psaní kouřil a jednou odhodil ještě hořící sirku tak nešťastně, že mu začaly hořet stránky rukopisu. Musel tehdy opravovat a doplňovat asi osmdesát listů svého románu.

Když v roce 1908 odešel na penzi, období od jara do podzimu vždy trávil ve své milované Štěkni. Vstával o půl šesté ráno a většinou psal až do oběda. Odpoledne se pak šel projít k Otavě nebo rybníku a rybařil.

7 Karel Klostermann – básník Šumavy: 125. výročí narození a 50. výročí úmrtí. Klatovy: Okresní knihovna Klatovy, 1973, str. 14.

Klostermannova tvorba

Ve svých začátcích psal Klostermann německy a do časopisů přispíval cestopisnými črtami a fejetony. Literatuře se však naplno začal věnovat až jako čtyřicátník, a to už své romány a povídky psal česky (v roce 1890 vyšla jeho první česká povídka „Rychtářův syn“, která se později stala součástí knihy „V srdci šumavských hvozdů“). Ve své tvorbě vycházel především ze své lásky k Šumavě a lidem, kteří ji obývali, bez ohledu na národnost. Adolf Heyduk ho trefně nazval básníkem Šumavy a apoštolem smíření mezi Čechy a Němci.

Náměty ke své tvorbě shromažďoval různě. V Paříži měl jednoho ze svých bratrů, vyučeného elektrotechnika, který spolupracoval s Františkem Křížíkem. I tam nasbíral hodně materiálu pro své psaní, které později shrnul v románu „Ve světlech a stínech Bábelu“. Postupně pak od cestopisného pojednání o Francii přešel k líčení života a přírody tehdejší Šumavy.

K lahodnosti jeho psaní přispěl také pozdější věk, ve kterém začal tvořit, protože do textů mohl zužitkovat i své vzpomínky. Ačkoli tehdejší literární kritika v čele s Františkem Xaverem Šaldou Klostermannova díla příliš neocenila, pro čtenáře jsou jeho knihy živé dodnes. Stále nás totiž přitahují příběhy tajemné Šumavy, drsné i krásné zároveň.

V Klostermannových dílech se dále můžete seznámit se šumavskými končinami do té doby opomíjenými, hlubokými hraničními hvozdami s drsným klimatem a drsnými svéráznými obyvateli. Šumava byla líčena ve své původní nedotčené podobě, v době před živelnou pohromou (řeč je o vichřici, která se prohnala 25. října 1870), která poté připravila těžkou, ale vítanou práci dřevorubcům. Období po větrném živlu bylo spisovatelem mistrně vylíčeno v románu „V ráji šumavském“.⁸

Kdo zná, ten potvrdí. Jmenujme například jeho reálné a barvitě líčené neporušené přírody v „srdci šumavských hvozdů“. Přesně popsany obraz života pošumavských „světáckých vesnic“; zkratka jeho zrak, vida hlubo-

8 Karel Klostermann – básník Šumavy: 125. výročí narození a 50. výročí úmrtí. Klatovy: Okresní knihovna Klatovy, 1973, str. 18.

ko pod povrch, byl rentgenový. Ať by se čtenář začel do sirotčího osudu v románu „Vypovězen“, nebo do lidského pachtění v díle „Ecce homo“, či zaměřil pozornost na ponižování lidství v povídce „Chuchláci“. Navíc dokázal probudit zájem i u dětských čtenářů, například vzpomínkovým vyprávěním ze svých chlapeckých let v povídce „Robinson na Otavě“.

Počátky psaní

Klostermannovy první literární pokusy začaly v Klatovech. Pojednává o tom kniha „Červánky mého mládí“.⁹

Úryvky z knihy „Červánky mého mládí“ (Josef Richard Vilímek, Praha 1926), z kapitoly „Pod černou věží“:

... Když jsem vychodil primu v Písku, otec si přijel pro mne a vzal mě na prázdniny domů do Sušice. Hned z počátku prázdnin se rozhodl, že mě již do Písku nepošle, že budu pokračovati ve svých studiích v Klatovech, kde on sám vychodil za jeho mládí šestitřídní, po roce 1850 ovšem osmitřídní gymnázium. Lnul po celý svůj život k tomuto městu, jež bylo první etapou na dráze jeho vzdělání a kam mě jen proto již do primy neposlal, že povolil mé touze studovati a žiti po boku mého nerozlučného kamaráda a přítele Alberta Kerbera. Albert Kerber, jak jsem již vypravoval, to byl, za nímž jsem jezdil do Stříbrných Hor, kde jsme pak chodili spolu do školy a s nímž jsem bydlel u našeho, nám oběma nezapomenutelného učitele Petra Šafránka.

... Však také moji laskaví čtenáři, pokud si všimli mé upřímné zpovědi ve příčině mé přijímací zkoušky do primy, se pamatují, jak přímo katastrofálně tato vypadla a jak přes velmi dobré vysvědčení, jež jsem si přinesl od zkoušky ze čtvrté třídy hlavní školy v Klatovech a přes dobrou přípravu, již se mi dostalo na škole ve Stříbrných Horách, by mě byli bezmála nepřijali v Písku do primy. Kromě toho hry a zábavy, jež mi byli nejmilejší, brouzdání ve vodě, chytání ryb a raků, stavění rybníčků, pasení krav, králíkaření, sbírání brouků, prolézání všech možných houštin atd., nepřipouštěly toho, abych si hle-

9 Karel Klostermann – básník Šumavy: 125. výročí narození a 50. výročí úmrtí. Klatovy: Okresní knihovna Klatovy, 1973, str. 8.

děl úpravy svého šatu a zevnějšku vůbec, a tato nedbalost srostla takřka se vši mou osobou. Po čertech málo mi záleželo na nějaké díře v kabátě nebo na nějaké skvrně na něm – nejraději, aspoň počínajíc jarem až do pozdního podzimu, bych byl chodil bez kabátu a bos. Střih mých šatů a tvar mé obuvi byli mi věci naprosto lhostejnou, mé knihy a sešity také nebývaly vzorem pořádku a čistoty, a můj psací stolec... ach, raději o tom nemluvit!

... Začátkem října 1858 dovezl mě tedy otec do Klatov, kde dobrý přítel z dob jeho vlastních studií na tamním gymnasiu, pan Bruno Schamberger, kupec a obchodník s vínem, zámožný, všeobecně vážený občan a majitel domu na náměstí, mě vzal do bytu. Měl syna, jménem Dionys (Diviš), asi o rok staršího než jsem byl já a jako já, nastávajícího sekundána, tedy se mnou v jedné třídě. Obývali jsme spolu pokojík, odloučený od ostatního bytu, a s námi jej sdílel septimán Tomáš Šídlo, syn nemajetných rodičů, žijících v Klatovech, jehož pan Schamberger vzal do bytu a jemuž poskytl i stravu a veškerou zaopatření, aby se s Dionysem učil a na něho dozíral a jenž i na mne měl dohlížeti.

Klostermannova díla (vydaná česky)

Ze světa lesních samot (1892)
V ráji šumavském (1893)
Za štěstím (1895)
V srdci šumavských hvozdů (1896)
Skláři (1896)
Hostinný dům (1896)
Domek v polední ulici (1898)
Kam spějí děti (1901)
Bílý samum (1903)
Světák z Podlesí (1905)
Ze Šumavy (1905)
Ve světlech a stínech Bábelu (1907)
Ze šumavského Podlesí (1908)
Pošumavské rapsodie (1908)

Urvané listy (1908)
Mlhy na blatech (1909)
Z dobrého srdce (1909)
Odyssea soudního sluhy (1910)
Snímky lidí a věcí (1910)
Robinson na Otavě (1911)
Jiříčkův zimní výlet (1911)
Suplent (1913)
Vypovězen (1914)
Žichovičtí půlpáni (1914)
Mrtví se nevracejí (1915)
Ecce homo (1915)
Pozdní láska (1919)
Dokonalý kavalír (1921)
Naléhavé kapitoly (1922)
Zmizelá osada (1922)
Na útěku (1923)
Pan Zbyněk Bukvice na Čakanově (1924)
Na horké půdě (1925)
Šumavské povídky (1925)
Prázdniny na Šumavě a jiné kresby (1926)
Červánky mého mládí (1926)
Z mého revíru (1928)
Dalčické panstvo (1928)

Lavičky Karla Klostermanna

„Jsem synem svých domovských lesů, miluji jejich drsnou přírodu... a to celou silou své duše“, vylíčil svůj vztah k Šumavě Karel Klostermann.

Autorem nápadu zřídit lavičku je designér Lukáš Procházka. Ta na Zhůří v průměru dosahuje jednoho metru a její délka činí 2,5 metru.

Možná mají příběh svůj; možná si i vyslechly některé jiné životní příběhy, o kterých dodnes nikdo neví; možná se někdy z turistů těší; možná jindy uvítají i chvíle, kdy se na Malý a Velký Roklan, Poledník a do údolí kolem Srní mohou dívat zcela samy.

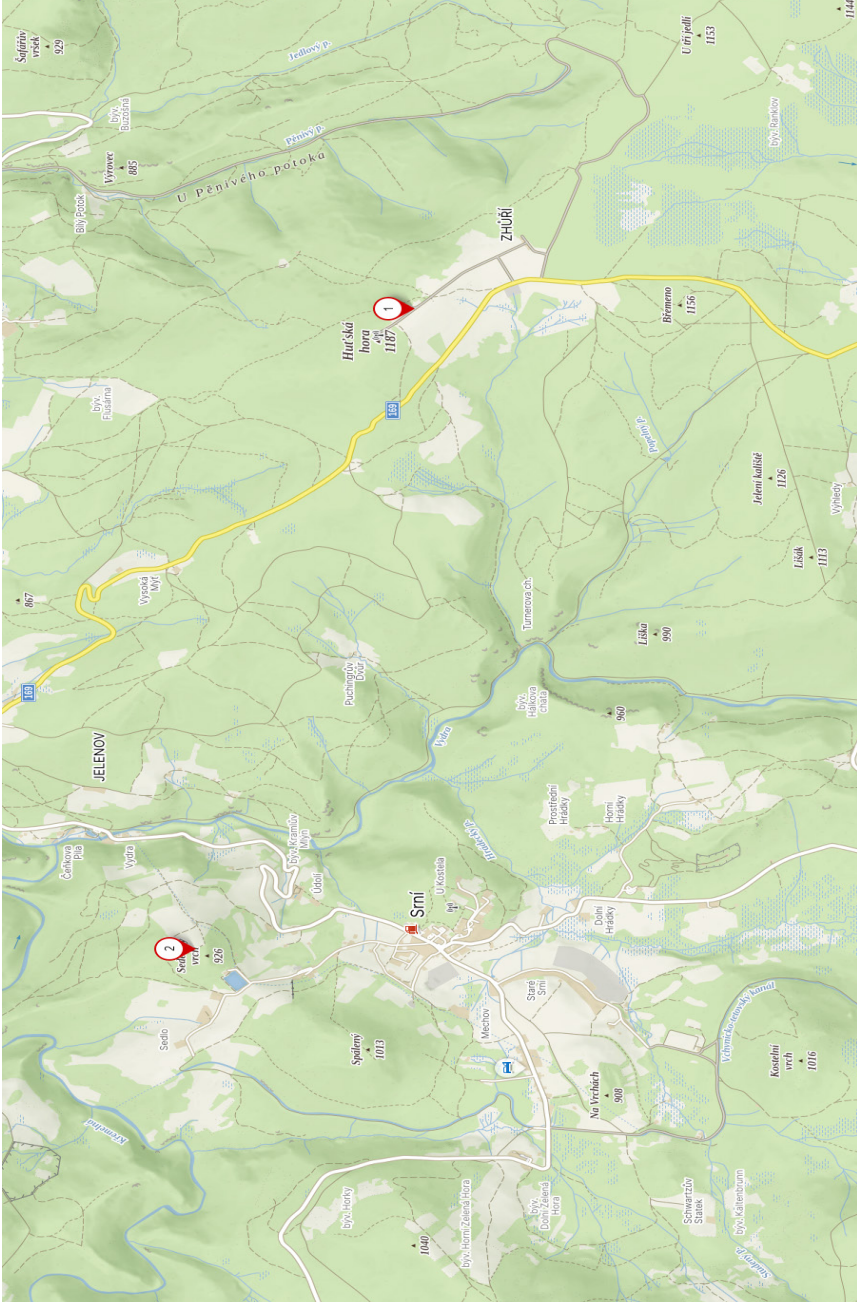
Řeč je o lavičkách, které patří Karlu Klostermannovi. Dne 16. června 2019 byla v osadě Zhůří u Rejštejna na Klatovsku pokřtěna první lavička, a to tematicky pivem Klostermann ze strakonického pivovaru Dudák. Je vyrobena z jednoho kusu pětitunového kmene dubu a je umístěna do míst, která se osudově vztahují k osobě spisovatele či k jeho románům. Přesněji k dílu „V ráji šumavském“ a povídce „Kaplanův Štědrý večer“, kde je zhůřská pláň detailně popisována. Pivovar i Společnost Karel Klostermann –

Druhou lavičku naleznete nedaleko Srní. Zhotovil ji mladý řezbář Jiří Lau-secker z Hojsovy Stráže. Každá je vyrobená z jednoho kusu masivního dubu.

spisovatel Šumavy, z. s., v tomto nápadu pokračovaly.¹⁰ V roce 2020 do terénu nedaleko Srní umístili další Klostermannovu lavičku, v pořadí tedy již druhou.

10 PECHOUŠEK, Pavel. Lavičku Karla Klostermanna pokřtili Klostermannem [online]. 1. 6. 2023 [2023-06-01]. Dostupné z: <https://www.sumava-turismus.cz/l/lavicku-karla-klostermanna-pokřtili-klostermannem/>.

Významná data ¹¹

13. února 1848 – Karel Faustin Klostermann se narodil v Haagu am Hausruck v Horních Rakousích;

1849 – stěhování s rodiči z Haagu do Sušice;

1858 – po přestoupení z píseckého gymnázia začíná studovat gymnázium v Klatovech;

1861 – přechází zpět na gymnázium do Písku;

1865 – úspěšně složená maturita a začátek studia medicíny ve Vídni (přání rodičů);

1867 – vstupuje do českého spolku akademického ve Vídni, jeho vlastenecké jméno tam zní Chrudoš od Otavy, jeho české smýšlení znamená jisté názorové neshody s otcem;

1870 – končí studia medicíny nejen kvůli velké bídě, ve které žije, ale i kvůli své krátkozrakosti, která mu nedovoluje číst ve skriptech a v budoucnu pracovat jako lékař;

1870–72 – pracuje jako vychovatel v Žamberku v rodině hospodářského ředitele Kučery, věnuje se studiu moderních jazyků, osvojil si jazyky: francouzský, vlášský, španělský, ruský, srbochorvatský, z části též anglický, polský a rumunský;

1872 – díky doporučení žamberského rodáka a zároveň vídeňského profesora lékařství Dr. Eduarda Alberta se K. K. stává redaktorem vídeňského časopisu Wanderer, který se zastává českých zájmů, otec K. K. se s jeho novým povoláním smířil a zároveň přestává být zaujatý proti Čechům;

1873 – vrací se z Vídně do Kašperských Hor a nastupuje jako učitel francouzštiny do nově zřízené reálky v Plzni;

1875 – žení se se slečnou Marií Carmineovou (dcerou císařského rady a celního správce v Plzni) – bezdětné manželství, ujmá se svého třináctiletého bratra Jakuba, aby mohl studovat gymnázium v Plzni;

1875 – v Kašperských Horách umírá Klostermannův otec Josef;

1881 – užívá titul profesor a je definitivně potvrzen učitelem na plzeňské reálce;

1881 – začíná se věnovat své spisovatelské činnosti;

1898 – umírá manželka Marie;

11 Život spisovatele Karla Klostermanna v datech [online]. 2. 6. 2023 [2023–06–02]. Dostupné z: <https://www.klostermann.cz/klostermann/zivot.asp>.

1898 – nový sňatek s paní Betty Juránkovou (vdovou po továrníkovi), od této chvíle se K. K. plně oddává své literární činnosti;
1903 – umírá jeho matka Charlotta;
1908 – odchází na penzi po 35 letech služby na plzeňské reálce, léto často tráví ve Štěkni;
1916 – dostává těžký zápal plic;
1919 – onemocní rozedmou plic, kazí se mu zrak, čte mu manželka a jeho studenti;
16. 7. 1923 – ve věku 75 let umírá;
19. 7. 1923 – vypraven pohřeb ze Štěkně, rakev převezena do Plzně;
20. 7. 1923 – K. K. je pochován v Plzni na čestném místě na hřbitově sv. Václava.

